

ИЗЛОЖБА ПОСВЕЋЕНА СТОГОДИШЊИЦИ ПАРИСКЕ КОМУНЕ

(Марта 1971. у згради „Политике“, у Београду)

Још у тренутку избијања, мартовска револуција у Паризу 1871. постала је предмет најширег интересовања и разноврсне подршке радничког покрета у многим земљама.

Уколико се Париска комуна све више обликовала и добијала пуни смисао прве пролетерске револуције — чему је посебан допринос дала и Прва интернационала, а нарочито „главни организатор и душа њеног целокупног рада“, Карл Маркс, у својим радовима — утолико је она постајала ствар части целокупног организованог пролетаријата у свету. Почев од тада, па, ево, за цело једно столеће, све до дана данашњег, Париска комуна се показује не само као први покушај изградње новог света „на основама рада“ — како се о томе сасвим прецизно изразио Светозар Марковић — него је била и остала узор, нада и врело инспирација за нова социјалистичка прегнућа.

Такав смисао и светскоисторијски значај Комуне испољио се у свим крајевима света, свагде тамо где је радничка класа почињала и водила револуционарну борбу за социјализам, а нарочито када су били у питању дубљи револуционарни процеси, прекретни тренуци у историји једног народа.

Стога није нимало случајно што је стогодишњица Париске комуне на разне начине прослављена и обележена у свим демократским земљама света или друштвеним срединама у којима се размишља и тежи бољем и праведнијем уређењу.

Историјски музеј Србије је јубиларној, стотој, годишњици Комуне посветио једну релативно малу, али добро конципирану и организовану изложбу. Две теме су доминирале на тој изложби. Прва је — сасвим нормално — била посвећена самој Комуни. Мноштвом докумената, фотографија и других ликовних прилога (цртежа, карикатура и слично), остварењима већег броја уметника који су о њој оставили сведочанства, било као њени учесници или савременици, дочаран је рад, стваралаштво и делатност Комуне, ликови њених бораца и истакнутих вођа.

Друга тема се односила на одјеке Комуне у Србији. Овде, на нашем тлу, Комуна је нашла не само борце и браниоце својих начела већ и директне саборце. Осим вести и чланака о збивањима у Паризу, писаних са симпатијама и подршком Комуни у многим тадашњим новинама, у то време је у Београду покренут и први социјалистички лист „Раденик“, а упоредо с тим у „Панчевцу“ је објављен први пут на нашем језику *Комунистички манифест*. Месец-два касније, у Марковићевом „Раденику“, поред низа његових изврских расправа о Комуни и Интернационали, изишао је у његовом преводу и знаменити Марксов рад *Грађански рат у Француској 1871*. Под том социјалистичком инспирацијом, као „комунска зараза“ настала су и многа друга дела: појава првог сатирично-хумористичког листа „Враголана“, са Ђуром Јакшићем као главним сарад-

ником, живља кретања у ђачкој омладини, појава радничких дружина, итд. На тај начин Комуна је постала фактор од великог значаја и за развитак социјалистичког покрета у нашој земљи. Наравно, такав њен утицај могао је да се испоји пошто су претходно овде сазрели објективни и идејни услови, створени, пре свега, интензивним деловањем Светозара Марковића и његових присталица.

На истим друштвено-историјским коренима и идејном утицају Комуне биле су и чувене демонстрације радних људи Крагујевца, у фебруару 1876. године, познате као „Црвени барјак“, у којима су одлучујућу улогу имали радници Крагујевачке тополивнице и друге присталице Светозара Марковића.

Поред докумената из тог времена, чланака и описа догађаја, оптужница и пресуда, којима је реакционарни режим у Србији прогонио те првоборце за прогрес, затим фотографија и осталих ликовних експоната, ти догађаји су на веома оригиналан начин представљени на изложби и инвентивним цртежом академског сликара Фране Делалеа.

Ова успешно организована и добро посећена изложба заокружена је са неколико експоната који су речито говорили о присуству искустава Комуне у време октобарске револуције, нарочито у делу В. И. Лењина, као и у најважнијим тренуцима стварања револуционарне власти и развоја самоуправљања у нашој земљи.

Изложба је реализована према снопсису и под стручним вођством Марије Лукић, а уз пуну сарадњу Ђорђа Тешћа.

Перо Дамјановић